

Stručni rad

ZNAČENJE PISANJA RUKOM

Vesna Penec, prof. slovenskoga jezika
Osnovna škola Gorica Velenje

Sažetak

Qui scribit, bis legit. Latinska poslovice kaže da, ako nešto napišeš, to je kao da si dva puta pročitao. Na značenje pisanja rukom upozorava projekt Tjedan pisanja rukom, u koji se svake godine uključi sve više slovenskih osnovnih i srednjih škola, knjižnica, međugeneracijskih centara i ostalih obrazovnih i kulturnih ustanova. U mnogim državama upravo 23. siječnja obilježavaju međunarodni dan pisanja. I mi u školi OŠ Gorica svjesni smo da tipkanje i klizanje po ekranu istišću pisanje rukom. Satovima krasopisa, sudjelovanjem u projektima koji potiču pisanje rukom želimo potaknuti učenike da koriste tu izvornu ljudsku aktivnost i važnu vještinu.

U školi u okviru kulturnoga maratona izvedemo i natjecanje u krasopisu, gdje tri najbolja rada nagradimo priznanjem i nalivperom, a zajedno s učenicima pripremimo i izložbu njihovih tekstova. Ove godine uključili smo se u projekt Pišem pismo prijatelju. Učenici su napisali pisma za stanovnike dva doma za starije osobe.

Ključne riječi: krasopis, tipkanje, Tjedan pisanja rukom, kulturni maraton

1. POVIJEST KRASOPISA

Krasopis je kao samostalni nastavni predmet bio u osnovnim školama u Sloveniji gotovo 200 godina. U nastavnim planovima nalazimo ga pod različitim imenima: „pravpisanje“, „lepopisanje“, „krasopis“, „pisanje“, „lepopis“. Krasopis se smatrao predmetom koji je ispod površine krijući cijeli niz nauka. Pomoću njega učenici bi naučili pisane oblike i usvojili lijep i čitak rukopis. To znači da bi naučili pisati slova u jednakomjernom rukopisu i položaju te ih primjereno povezivati u riječi. Istovremeno ih je krasopis učio o čistoći, redu i pravilima. Budio im je ukus i bistrio vid, učio shvaćati oblike i odgajao ih u radišnosti, ustrajnosti i pozornosti. [3]

Opće obavezno školovanje od 6. do 12. godine u Sloveniji je uvedeno krajem 18. stoljeća kad je Marija Terezija 1774. godine izdala prvi austrijski osnovnoškolski zakon (Opći školski red), koji je između ostalog propisivao i javno ocjenjivanje učenika na kraju prvog polugodišta i na kraju školske godine. Učenici su morali na tom „javnom ispitivanju“ pokazati svoje znanje koje su stekli tijekom školske godine, a učitelj je morao predočiti ispitnoj komisiji krasopisne vježbe učenika. Krasopis su u 19. stoljeću poučavali u svim razredima osnovne škole po dva sata tjedno.

Cilj poučavanja bio je stjecanje čitljivog i ugodnog rukopisa i pisma. No ubrzo su se pojavile težnje za reformom nastave krasopisa s obzirom na njegove metodologije poučavanja i kasnije zbog nepraktičnosti predmeta jer je postao previše izoliran od ostalih predmeta u školi, ali i od potreba i zahtjeva svakodnevnoga života. To je bilo i doba struje, radija, pisaćeg stroja i drugih novih tehničkih inovacija, pa krasopis više nije odgovarao duhu i zahtjevima novog doba [3].

Nakon 1929. godine pisanje su poučavali u prva četiri razreda osnovne škole po jedan školski sat tjedno. Godine 1959. taj su predmet ukinuli kao samostalan predmet; postao je sastavni dio nastavnog predmeta slovenski jezik (pisanje su ocjenjivali kao oblik rada).

Bogata zbirka svezaka – krasopisnih vježbi ili Probschriften, koji nam govore o nastavi pisanja u pojedinačnim razdobljima i o jezičnom stanju u osnovnim školama u Sloveniji, pohranjena je u Slovenskome školskom muzeju. Najstariji svezak u zbirci potječe iz 1795. godine i bio je namijenjen trivijalnoj školi u Mozirju, gdje su već tada poučavali dvojezično (<http://www.ssolski-muzej.si/slo/aboutmuseum.php?page=11>).

2. PISANJE RUKOM ILI TIPKANJE

U današnje doba mnogo se govori o dilemi o pisanju rukom ili uporabi tipkovnice, s kojom se susrećemo i na području odgoja i obrazovanja. Tipkovnica je postala dio naše svakodnevnice, a tipkanje prevladavajući način pisanja u svim dobnim skupinama. Već u predškolsko doba djeca mnogo svog slobodnog vremena namijene igri na digitalnim uređajima, odnosno na telefonima, tabletima ili računalima. Područje odgoja i obrazovanja od osnovne škole pa sve do fakulteta svake je godine sve više prožeto tehnologijom, bez koje se obrazovanje u posljednje dvije godine uopće ne bi moglo provesti. Pa i kasnije je na većini radnih mjesta tipkanje ne samo poželjna nego nužna kompetencija, koja ističe pisanje rukom.

Mišljenja o važnosti pisanja rukom i nužnosti savladavanja računalne tipkovnice su različita, a broj neuroedukacijskih istraživanja koja se trude dokazati da je učenje pisanih slova ipak važno i nužno za kognitivni razvoj djeteta neprestano raste. To naravno ne znači da tipkovnica nema važno mjesto u današnje doba razvoja digitalne tehnologije. No trebamo znati rezultate znanstvenih istraživanja i uvažavati ih pri planiranju poučavanja i edukacijskoj politici. Pisanje je važno za rano regrutiranje moždanih područja pri procesiranju slova, što je osnova za uspješno čitanje. Dakle, pisanje kod djece potiče stjecanje vještine čitanja. [1]. Pisanje, osim djelotvornijeg čitanja, također potiče procese u mozgu koji su osnova za naše razmišljanje, učenje i pamćenje. To su u svojoj studiji dokazali i Mueller te Oppenheimer (2014), nakon što su kod studenata istražili djelotvornost prakse zapisivanja predavanja prijenosnim računalom koji zamjenjuje bilješke pisane olovkom. Oni koji su bilješke zapisivali u bilježnice bili su značajno bolji od bilo koga iz druge skupine. Bili su bolji i od onih koji su u cijelosti transkribirali predavanje. Studenti koji su bilježili predavanje pisanjem općenito su zapisali manje informacija, a i manje toga doslovno. No bili su bolji u faktografskom znanju i znanju na višoj razini. Autori pretpostavljaju da pisanje olovkom ne samo da vodi ka kvalitetnijem učenju nego je i bolja strategija za skladištenje novog učenja za kasniji studij. [1].

Marijana Jazbec, predsjednica društva Volimo pisati rukom, o dilemi između pisanja rukom i tipkanja kaže da nije riječ o natjecanju jer oboje trebamo, ovisno o situaciji i prilici. Zapisnici i diplomski radovi neka budu natipkani, ali pri osobnim porukama u kojima želimo izraziti naklonjenost, kao što je zahvala ili čestitka za rođendan, primjerenije je da su takve poruke napisane rukom (<https://val202.rtvlo.si/2021/01/teden-pisanja-z-roko>). Zato Jazbec naglašava da je dobro da pisanje rukom prijeđe u dnevnu rutinu, svaki dan nekoliko minuta. Time se naše motoričke vještine poboljšavaju i rukopis postane ritmičniji, pa i čitljiviji i više tekuć.

Tereza Žerđin, umirovljena specijalna pedagoginja i učiteljica, također upozorava da se u nečitkom rukopisu spajaju nedovoljno znanje pravopisa i loše oblikovana slova. Kako bi rukopis bio dobro čitak, treba ga njegovati i učiteljima ne smije biti svejedno kako učenici pišu. Ako učitelj tolerira nečitki rukopis, učenik se neće truditi kako bi ga poboljšao. (<https://casoris.si/od-neberljive-pisave-do-ucne-katastrofe/>).

3. TJEDAN PISANJA RUKOM I NATJECANJE U KRASOPISU

U ovoj školskoj godini u Osnovnoj školi Gorica odlučili smo da sudjelujemo u projektu Volimo pisati rukom jer primjećujemo da vještina pisanja rukom s razvojem tehnologije opada. Smanjenje motoričkih vještina zbog sve češće uporabe računala i ostalih mobilnih uređaja vidljiv je i u neujednačenosti rukopisa kod učenika. Pisanje dužeg teksta rukom mnogima predstavlja priličan fizički napor, neki teško pročitaju svoje nečitke zapise, a takvi radovi stvaraju probleme i učiteljima pri ocjenjivanju ili davanju povratne informacije.

Zbog izvanredne epidemiološke situacije obrazovanje se u posljednje dvije godine djelomično odvijalo i na daljinu, što je još više povećalo uporabu računala, a istovremeno se opseg radova pisanih rukom osjetno smanjio. Kako bismo upozorili na značenje njegovanja vještine pisanja rukom, naša škola povezala se s društvom Volimo pisati rukom. Osnovni je cilj društva, koje djeluje od 2017. godine, osvještavanje šire stručne i opće javnosti o važnosti pisanja rukom i poticanje pisanja rukom. Središnjim godišnjim događajima žele očuvati kulturu pisanja rukom kod mlađih i starijih, osvještivati o prednostima pisanja rukom i štetnosti pretjerane uporabe tipkovnice u pisanom komuniciranju, a prije svega upozoravati na značenje izvornosti pri pisanju rukom.

Središnji godišnji događaj društva jest Tjedan pisanja rukom, koji se odvija uz potporu Ministarstva obrazovanja, znanosti i sporta, Zavoda za školstvo RS i nekih slovenskih poduzeća. Društvo Volimo pisati rukom svake godine izabere tri ugledne osobe koje svojim rukopisima potiču pisanje rukom. Ove godine to su bili liječnik Erik Brecelj, režiserka Urša Menart i biciklist Tadej Pogačar. Središnja tema za 2021. godinu bila je Pišem pismo prijatelju, a u projekt se uključilo više od 200 osnovnih i srednjih škola, domova za starije osobe, narodnih sveučilišta i knjižnica (<https://www.pisemozroko.si/>).

Naša škola također je sudjelovala u tome, i to tako da su učenici u sklopu Tjedna pisanja rukom u siječnju napisali pisma za starije osobe i zaposlenike u Domu za starije osobe Velenje i Centru za starije osobe Zimzelen u Topolšćici. Razrednice su učenicima prve trijade najprije ispričale bajku o pismu i prijateljstvu. Učenici od 4. do 8. razreda upoznali su se s projektom na satovima razredne zajednice, pogotovo s naglaskom na značenje pisanja pisama starijim osobama, koji su u ovim teškim i nesigurnim vremenima najranjivija skupina. Učenici devetih razreda napisali su pismo zaposlenima u domovima za starije osobe i na taj se način i njima zahvalili za požrtvornost. Svaki učenik napisao je pismo u kojem se predstavio (ime, razred, zanimanja/hobiji, provođenje slobodnog vremena...), a u središnjem dijelu razmišljao je o prijateljstvu i svrsi pisanja pisma. Pismo je završio sa željama koje je u novoj kalendarskoj godini poželio primatelju pisma.

Pisanjem pisama realiziralo se više ciljeva: učenici su osvještivali značenje očuvanja pisanja rukom, razvijali su empatiju, vježbali strukturu pisma i razmišljali o vlastitom doživljavanju ograničenja koja su povezana s koronavirusom. Učiteljice slovenskoga jezika i razredne nastave pregledale su sva pisma i nakon povratne informacije o

odgovarajućoj strukturi i jezičnoj i pravopisnoj pravilnosti učenici su svoje tekstove prepisali pisanim slovima i likovno ih ukrasili.

K pisanju motivacijskih pisama za učenike odazvalo se još 16 učitelja, školskih ambasadora pisanja rukom, koji su se obratili učenicima tijekom nastave na daljinu. Odaziv učenika bio je odličan jer smo primili oko 450 pisama, a neodgovarajućih je bilo oko 30 (nedostatan sadržaj i oblik, nečitko napisano, zgužvan papir...). Preko pisama, u kojima su učenici otkrili svoja razmišljanja o virusu, opisivali svoje hobije, pisali o prijateljima, zdravlju, svojim osjećajima, kako se osjećaju i željama za ponovnim druženjem i povratku u školu, razrednici su mogli prepoznati i prikrivene tegobe, nesigurnosti i brige trenutnog doba kod svojih učenika zbog izoliranosti od svojih vršnjaka, pa i zbog nastave na daljinu, a svoj razred možda su upoznali u drukčijem svjetlu nego do sada.

I nakon izvedbe projekta pisanja pisama u školi primjećujemo da su učenici sve manje spretni pri orijentaciji na papiru, oblikovanju slova, ne razlikuju naslove od teksta, zaboravljaju na razmake od ruba, a pri izradi estetskog rada nisu dovoljno strpljivi i ustrajni. Zato već drugu godinu zaredom u školi u svibnju organiziramo kulturni maraton, u okviru kojeg u jednom tjednu izvedemo više aktivnosti pomoću kojih osvježujemo i naglašavamo značenje kulture na svim područjima našeg života. Jedna od tih aktivnosti jest natjecanje u krasopisu. Na satovima razredne zajednice razrednici su razgovarali s učenicima o uspješnom odazivu projekta Tjedna pisanja rukom u kojem su pisali pisma šticienicima doma za starije osobe, a kako je prijeko potrebno među učenicima učvrstiti i svijest o značenju čitljivog i estetskog rukopisa, htjeli smo nagraditi one koji lijepo pišu pisanim slovima. U svakom razredu učenici su se u tjednu kulturnoga maratona natjecali u prepisivanju izabranog odlomka. Komisija je uz pripremljene kriterije ocjenjivanja (lijepo oblikovan i čitak rukopis, cjelokupan estetski dojam) u svakom razredu izabrala tri najbolja rada kod učenica i tri kod učenika. Učenika i učenicu koji su u razredu najljepše prepisali tekst nagradili su nalivperom. Pobjedničke radove izložili smo u školskoj knjižnici, a sve ostale učenici su s razrednicima izložili u matičnim učionicama.

4. ZAKLJUČAK

Uporabom suvremene tehnologije i pisanjem elektroničkih poruka pisanje rukom postaje sve više vještina koju učenici nauče u prvim razredima osnovne škole, a zatim pisana slova do kraja osnovnoškolskog obrazovanja već zamijene tiskana, odnosno slova na tipkovnici. Tijekom nastave na daljinu pisanje rukom bilo je još više zapostavljeno, stoga je bitno da učenike osvježujemo o važnosti te vještine i naučimo ih da imaju pozitivan odnos prema ručno napisanim tekstovima. Mi, učitelji, primjećujemo da su učenici pri pisanju rukom sve manje vješti, rukopis postaje nečitljiviji i ta vještina uzrokuje im sve veći napor. Kod učenika obavezno treba razvijati svijest da je pisanje rukom važno i tek kad budu znali dobro pisati, moći će praktično i djelotvorno upotrijebiti i sve prednosti digitalnog doba na suvremenim uređajima.

Kulturnim maratonom, koji u školi izvedemo u svibnju i u okviru kojeg se učenici natječu i u krasopisu, te izvođenjem aktivnosti tijekom Tjedna pisanja rukom u školi planski potičemo pisanje rukom, koje sve primjetnije zamjenjuje tipkanje. Potonje zaista omogućuje bržu komunikaciju, lakše stjecanje informacija, uštedi nam mnogo vremena i za mnogo stvari više se ne može ni zamisliti da se obave bez tipkanja na tipkovnicu. No sve više istraživanja potvrđuje da se pisanjem na tipkovnicu aktivira manje moždanih funkcija, a podatke koje napišemo rukom lakše upamtimo i dulje vremena očuvamo. Pri pisanju rukom također smo kreativniji, imamo manje problema s održavanjem pozornosti i naposljetku, porukama napisanim rukom izražavamo poštovanje i naklonjenost prema naslovniku i napisanome dodajemo osobnu notu.

Tipkanje ili pisanje rukom? Oboje je važno. Treba poznavati prednosti digitalnih pomagala i korisno ih upotrebljavati, ali istovremeno treba biti svjestan i utjecaja pisanja rukom na pojedinčev cjelokupni razvoj.

5. LITERATURA

- [1.] Tancig, S. (2014). Kako branje spreminja možgane in kaj izgubimo, če pisanje nadomestimo s tipkanjem? Međunarodna konferencija EDUvision 2014. »Sodobni pristopi poučevanja prihajajočih generacij«. Ljubljana: [S. Tancig]. Preuzeto s internetske stranice 1. 7. 2021. <http://eduvision.si/Content/Docs/Zbornik%20EDUvision%202014.pdf>.
- [2.] Od neberljive pisave do učne katastrofe. Preuzeto s internetske stranice 13. 7. 2021. <https://casoris.si/od-neberljive-pisave-do-ucne-katastrofe/>.
- [3.] Žižić, N. (2014). Zgodovinski razvoj in pomen lepopisa v osnovnem šolstvu. Šolska kronika, godište 23 = 47, broj 3, str. 446 – 459. Preuzeto 1. 7. 2021. s <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-C40FU3OY>.
- [4.] Pisava o človeku pove celo več kot prstni odtis. Preuzeto 25. 6. 2021. s <https://val202.rtvsllo.si/2021/01/teden-pisanja-z-roko>.
- [5.] Pouk lepopisja v osnovni šoli na Slovenskem. Preuzeto 25. 6. 2021. s <http://www.ssolski-muzej.si/slo/aboutmuseum.php?page=11>.
- [6.] Jazbec, M. (2016). Zakaj je v digitalni dobi pomembno pisanje z roko? Preuzeto 20. 6. 2021. s <http://solazaravnatelj.si/wp-content/uploads/2017/03/Marijana-Jazbec1-pomocniki-2017.pdf>.
- [7.] O društvu. Preuzeto 25. 6. 2021. s <https://www.pisemozroko.si/>.